

הבהמה בהנאה. ואולם יש מהראשונים שכתבו שאין שור הנסקל נאסר מחיים, והם יפרשו שבגמר הדין חל עליה איסור שאסורה אם ישחטנה, שלא כאדם שאין עליו שום איסור מחיים (תוס' סנהדרין פ. וזבחים עא. – לשיטת רבנו תם. וכן י"א בדעת הרמב"ם. ע"ע במובא ביוסף דעת סנהדרין פ).

פרק שני

'מאי טעמא, בעל חוב מאוחר שקדם וגבה – מה שגבה גבה'. מבואר בדברי הרמב"ם (ערכין ג, יא) שאעפ"י שבשאר בעלי חובות ההלכה היא שבע"ח מאוחר שקדם וגבה – מה שגבה לא גבה, כאן שונה. וטעם הדבר יש לומר על פי מה שפסק הרמב"ם (ערכין ז) הקדש מפקיע מידי שעבוד ואפילו בקדושת דמים, הלכך אינו דומה לשאר בעלי חובות, שלהם יש כח לטרוף מהבע"ח המאוחר שקדם וגבה, כשם שהם גובים מהלקוחות, אבל הקדש כוח גבייתו אלים יותר (עפ"י קצות החשן פג, א; 'חדושי הגר"י'. וע"ע דרכים נוספות בהסבר שיטת הרמב"ם: מחנה אפרים על הרמב"ם שם; משכנות יעקב חו"מ כא; הגהות חשק שלמה ופירוש זבח תורה כאן; שו"ת שבט הלוי ח"ד קצט, ד).

ובראשונים מבואר שאין הקדש מוציא מידי הקדש (רש"ג, מובא ברי"ף כתובות צד). הואיל וכולה רשות אחת היא שהכל הקדש, לפיכך המאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה (עפ"י תוס' כתובות צ. ד"ה שמע) ובראשונים שם, וע' בשטמ"ק כאן בהשמטות אות יב; זבח תורה).

דף ח

'אין פתח בטועה פחות משבעה ולא יתר על י"ז'. העיקר העולה משיטת רש"י תוס' והרמב"ן הוא שאין האשה יוצאת מידי זיבה [– 'זבה גדולה', שראתה ג' ימים רצופים לפחות] לנידה אלא במלאת שני תנאים: שספרה שבעה נקיים לזיבתה, וגם עברו י"א יום או יותר מאז תחילת ימי זיבתה. ואז מתי שתראה דם, בין בימים הסמוכים בין לאחר זמן רב – הריהי נדה ודאי. אבל אם לא ספרה שבעה נקיים, או שלא עברו י"א יום מתחילת ימי זיבה – נשארת בזיבתה.

ואולם להרמב"ם (איסורי ביאה ה) שיטה אחרת; כשתראה האשה דם תחילה או כשתראה בשעת וסתה, כלומר העת שקבעה לנידתה – הרי זו נדה שבעה ימים. ראתה דם ביום השמיני – הרי זה דם זיבה, מפני שהוא בלא עת נדתה. וכך בי"א יום הבאים. כעבור י"א יום, בין שראתה בהם בין שלא ראתה, חוזרת לימי נדתה. וכל ימיה, מיום שיקבע לה וסת עד שיעקר הוסת ליום אחר (או עד שתלד), תספור לעולם שבעה מתחילת יום הוסת, ואחריהם אחד-עשר ואחריהם שבעה ואחריהם אחד עשר וכו'. וכך תדע אם היא עומדת בימי נדה או בימי זיבה.

[הן לשיטה זו הן לשיטת שאר הראשונים, ימי הנידה מן התורה לעולם אינם יתרים על שבעה ימים, ככתוב **שבעת ימים תהיה בנדתה**].

לשיטה זו, היה בדין שהטועה שאינה יודעת אם עומדת בימי זיבה או נדה – אין לה תקנה לעולם, שהרי היא תמיד בספק זיבה ספק נדה, שהרי הדבר קבוע לעולם במחזוריות של שבע ואחד-עשר ואינו משתנה לפי ראיותיה או הפסקות-הראיה אא"כ ידוע לה מתי חל קביעות וסתה, ואז הלא אין ספק מעיקרא.

אעפ"כ הביא הרמב"ם (שם ח, טז ואילך) הלכה זו, שאין פתח בטועה פחות משבעה ולא יותר על י"ז יום. וטעם הדבר, שנתנו לטועה דין כמי שעקרה וסתה וקובעת וסת אחר מכאן ולהבא, שמתחלת ימי נדות. ואולם שבעה נקיים לעולם היא סופרת, שמא היתה זבה ואינה מותרת לבעלה אלא בשבעה נקיים. ואפשר שי"ז יום אלו הם מהלכה למשה מסיני (עפ"י מגיד משנה איסור"ב ח, טז. ע"ש. וע"ע חזו"א י"ד קכב, מו"מ בשיטת הרמב"ם. וע"ע בבאור יסודות הדין ב'חדושי הגר"י).

(ע"ב) 'לתקונה לידי נדה ופתחה קאמרינן'. ואין נפקותא בכל זה לדידן, שבנות ישראל החמירו על עצמן לישב שבעה נקיים על כל ראיית דם, כאילו היה זה דם זיבה (עפ"י נדה סו.).

'פחות משבוע – נגעי אדם' – כלומר, יש בנגעי אדם סוג נגעים שבדיקתם שבעת ימי הסגר בלבד; והם נגעי שחין ומכוה, כמפורש בכתוב שאם עמד הנגע בעיניו במשך שבוע ההסגר – טהור. ובשאר נגעי עור בשר, שאת או ספחת או בהרת, אם עמד הנגע בשבעת ימי ההסגר – נותנים להם שבוע שני להסגר. עמד הנגע בשנית – טהור. פשה – טמא. [ואם כהה הנגע לאחר ההסגר הראשון, והוא כהה יותר מארבעת מראות נגעים טמאים – טהור ואינו צריך הסגר נוסף (ע' רמב"ם ספ"א מהל' טומאת צרעת). אך אם כהה באמצע ימי ההסגר, לא נטהר עד חלוף שבעת הימים. מפרשים]. ובנגעי בתיים, גם אם נשאר הנגע בשנית, נותנים שבוע שלישי לבדיקה, וחולץ וקוצה וטח. חזר הנגע – טמא מוחלט.

'צדקתך כהררי א-ל – אלו נגעי אדם. משפטיך תהום רבה – אלו נגעי בתיים'. פעמים שהספקות והפקפוקים קשים לו לאדם האפוף בהם יותר מן הודאי אפילו הוא גרוע, ונוח לו לאדם לקבל עליו דין טומאת צרעת עם כל הכרוך בה, יותר מאשר העמידה במצב בלתי-ידוע, שהוא בחינת תהום רבה (עפ"י שיחות מוסר' להגר"ח שמואלביץ. כו תשל"ב). ע"ע כענין הזה ברש"י סנהדרין קג. על דברי הגמרא 'שלא תמצא אשתך ספק נדה'. ע"ע שטמ"ק; מהרש"א; צאן קדשים; קה"י טהרות סו"י לא.

'רבי אלעזר אמר: כובש. רבי יוסי בר' חנינא אמר: נושא'. יש מפרשים 'כובש' – את העוון ומשקעו במקום אשר לא יזכר ולא יפקד (ערש"י כאן; ר"ח וריטב"א ר"ה יז). פירוש אחר: כובש את כף הזכות שתכבד ותכריע (רש"י ר"ה יז).

ויש מי שמפרש החילוק בין 'כובש' ל'נושא': 'כובש' היינו שלוקח לגמרי את העוון מכף החובות, וכענין שאמרו בתשובה מאהבה שעוונות נעשו כזכיות. ואילו 'נושא' היינו שמקילו ממה שהיה, כענין תשובה מיראה שנעשו הזדונות כשגגות אבל עדיין העוון קיים (הגהות בן אריה). ובספר הקדוש מי השלוח (ח"א לקוטי הש"ס ר"ה) מובא: 'נושא' – הש"י מעיד על עוונות ישראל שלא נעשו כל כך בזדון. וכובש – שמרבה הזכויות ומדשנן שיהיו גדולים, היינו שמעיד עליהן שהיו בכל חשקות הלב.

וכבר קדם בספר עשרה מאמרות (חקור הדין א, ג) לפרש דברי רש"י שכובש ומטמין את הזדוניות שבעוון תחת כסא הכבוד ונשאר רק שוגג, וכמו שאמרו שעם התשובה המגעת עד כסא הכבוד, זדונות נעשות כשגגות. ע"ע בהגהות ר"ש טויבש; תולדות יעקב יוסף דף רח; קדושת לוי ר"ה; אוהב ישראל סו"פ בראשית; שפת אמת לשבת שובה; שם משמאל לשבת שובה תרע"ו תרפ"א, שמחת תורה תרע"ז, פר' תולדות תרפ"א, שמיני תרע"ו; חדושי הגר"ר בענגיס ח"ב כה; מאור ישראל ר"ה יז.

'לחם הפנים אין נאכל פחות מט' ולא יתר על אחד עשר'. נתבאר במנחות ק:

דף ט

'עולא אמר: לא נראה לחכמים לחסר יתר על שמונה, ומאי טעמא קאמר; מה טעם אין פוחתים מארבעה חדשים המעוברים בשנה, משום דלא נראה לחכמים לחסר יתר על שמונה'. כעין זה נמצא במנחות צג: שפרשו את הנאמר במשנה 'ובמקום שסומכין שוחטין ותכף לסמיכה שחיטה' – מה טעם במקום שסומכין שוחטין, שתכף לסמיכה שחיטה.

ונראה שכשם שמצינו בלשון חכמים במשנה 'ש... המתפרש במשמעות '... כמשפט נוסף ולא כנתינת טעם לנאמר מקודם (ע' ריש ביצה ובגמרא שם ח 'שאפר כירה מוכן הוא, כמו 'ואפר'. וכן יש בהוריות ב, ב; פרה ה, ה. וכן פירש בעל המאור במשנת ר"ה (כא): 'שבהן שלוחין יוצאין'. ע"ש. ובפרק חלק מצינו כ"פ 'שנאמר' ללא קשר לנכתב קודם (ע' למשל במשנה קיא:)) והגר"א מחק. ולהאמר אפשר לפרש כ'ונאמר' ואינו קאי אלעיל אלא ממשיך לבאר הפרשה. וכן בנויר ט: 'שכשם שמצות שלשה... והו דין נפרד כמבואר שם. וכן יל"פ במשנה תמורה כא. 'שאם באו תמימין' כמו 'ואם' [ובשטמ"ק הגיה 'אם' וא"צ], וע"ע במצוין בזבחים (מו). כמו כן להפך, פעמים ו' החיבור משמשת כנתינת טעם, כאילו נכתב 'ש...'.
וכן נראה לפרש מתני' להלן לג. 'ונגאלין מיד' – כמו 'שנגאלין...'. וכן להלן כת. מתפרשים דברי המשנה 'ודברי ר"ש במטלטלין' – שדברי ר"ש במטלטלין, כמבואר בגמרא שם וברש"י בסוף העמוד.

וכן בפסחים (רפ"ד) 'ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין... ואל ישנה אדם מפני המחלוקת' – לכאורה מתפרש כנתינת טעם לכך שלא יעשה מלאכה במקום שבא לשם, וכמו 'שאל ישנה...'. וכן במשנה יומא פא. 'ושתה משקין שאינן ראויין לשתיה ושתה ציר או מוריים פטור' – כמו 'שתה'. והב"ח הגיה שם ולהאמר א"צ. וכן בר"ה כז. 'לא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית' (וע"ש ברש"י). וכן מצינו במאמר רב – לפרשב"ם ב"ב קע סע"א 'הלכה כדברי רשב"ג ואף רבי לא אמר...'. וכן יש לפרש בסנהדרין כא. 'אתה חייב להחזיר לה...'. כמו 'שאתה'. וכן בגמרא תמורה י: 'מאי קמ"ל אם שיירו משוייר ועובר לאו ירך אמו' – כמו 'שעובר...'. (כמש"כ בפירושו ר"ג).

[בדומה לכך מצינו בלשון מקרא ובלשון חכמים ו' החיבור הבא בהוראת כינוי הקנין, כמו 'עצבונך והרוגך' – עצבונך של הרוגך; וכן 'שעורין ועונשים הלכה למשה מסיני' – שיעורים של עונשין – כאשר הראה הר"ח ארנטרובי בספרו 'עיונים בדברי חז"ל ובלשונם' עמ' ג].

(ע"ב) 'כמה עיבור שנה – ל'. רשב"ג אומר: חודש'. כלומר, או שלשים או כ"ט יום – לפי ראיית העדים את הלבנה, כשאר חדשים (כן מבואר בר"ה יט: ובסנהדרין יא. ע' במובא שם, וכפרש"י כאן).

'אמר ר' משרשיא: כגון שהיתה שנה מעוברת ועיבור שנה ל' יום, דל ירחא לבהדי ירחא דמשכחת לה ביום הנף'. ואם תאמר מדוע לעשות את חודש העיבור בן שלשים יום, ולחסר את אחד מחדשי הקיץ [כדי שלא יהא בין ראש השנה למשנהו יותר מחמשה ימים], יעשו מעיקרא את חדש העיבור חסר, ושאר החדשים יישארו כסדרן?

אפשר משום שלא נראה הירח בזמנו לקדשו, ולכן ממתנינים ליום שלמחרת. ורק בחדשי השנה הקבועים סוברים אחרים שאין לשנות את סדרן אפילו לצורך קידוש על פי הראיה, אבל חודש העיבור מעיקרא כך תקנוהו, שמעברים אותו לצורך ראייה (עפ"י שטמ"ק בהשמטות, מתוס' הר"פ).